

نوشته: دکتر جمشید نبوی

((بررسی تغییرات سیاسی و اقتصادی اخیر در اتحاد جماهیر شوروی))

بیست و چهارمین کنگره حزب کمونیست شوروی از تاریخ ۳ مارس تا ۱ آوریل ۱۹۷۱ در مسکو تشکیل شد. برای پی بردن با اهمیت کنگره‌های حزب کمونیست شوروی ابتدا باید به نقش حزب کمونیست در این کشور اشاره کرد. چه آنکه بزرگترین عامل هدایت کننده حکومت و سیاست در شوروی حزب کمونیست است. برطبق اصول مارکسیزم - لنینیسم این حزب پیشاهنگ طبقه کارگر بشمار رفته است و برای اجرای دیکتاتوری کارگر باید از اصل دموکراسی متمرکز پیروی نماید. گرچه در تاریخ معاصر شوروی و بخصوص در زمان استبداد استالین کنگره‌های حزبی دستخوش تغییرات و تحولاتی شده بود ولی در حال حاضر بخاطر اساننامه مصوب بیست و دومین کنگره حزب کمونیست منعقد در سال ۱۹۶۱ که حاکم بر فعالیت‌های حزب کمونیست میباشد از نظم و ثباتی نسبی برخوردار است. این اساننامه پیش‌بینی نموده است که بفاصله هر چهار سال کنگره‌ای از تمام نمایندگان سازمانهای محلی، منطقه‌ای، شهری و مرکزی تشکیل شده و در صورت لزوم نیز برای حل و فصل مسائلی که دارای جنبه فوریت بوده و حیاتی هستند کنگره فوق‌العاده‌ای بنا بدعوت کمیته مرکزی حزب کمونیست منعقد گردد.

وظایف و اختیارات کنگره حزب کمونیست شوروی متعدد است ولیکن در وهله اول باید گفت که کنگره به نوعی پارلمان حزبی شبیه است که در آن از مسائل سیاسی بحث میشود و امور مهم موردشور و بحث قرار میگیرد. در اتحاد جماهیر شوروی

کنگره‌تها مجمعی است که اجازه طرح و جرح و تعدیل برنامه‌های سیاسی و یا خط‌مشی حکومتی را دارد. وظیفه خطیر دیگر این مجمع انتخاب اعضاء کمیته مرکزی حزب کمونیست و برگزیدن اعضاء کمیسیون کنترل حزب است^۱.

ازلحاظ تبلیغاتی کنگره عامل مؤثر تهییج احساسات و ایجاد تحرك بشمار میرود و بوسیله تشکیل این مجمع است که رهبران حزبی، سیاست‌مآلی و بین‌المللی کشور خود و یا تغییرات حاصل در آن را باطلاع ملت شوروی میرسانند.

شکی نیست که این اصول بنابه مقتضیات زمانی تغییر و تبدیل مییابد. درحال حاضر مسئولیت عمده کنگره تأیید تصمیمات سیاسی و خط‌مشی حکومتی متخذ از طرف کمیته مرکزی است و بطوریکه در سالهای اخیر مشاهده شده است معمولاً تصمیمات کمیته مرکزی با اتفاق آراء تصویب میشود. انجام مقدمات و ترتیب دادن انتخابات لازم برای تشکیل کنگره بعهده دبیرخانه مرکزی حزب کمونیست است و برای محدود نمودن قدرت واقعی کنگره و تحکیم تسلط دستگاه مرکزی حزب بر آن دبیرخانه به هیچ عنوان و در هیچ موردی مسؤل شناخته نشده و در برابر کنگره جوابگو نیست. حزب کمونیست شوروی در تمام سرزمین پهناور روسیه دارای تشکیلاتی است که کوچکترین آنها از حداقل سه عضو تشکیل یافته است. این سازمانها براساس تقسیم‌بندی ارضی و یا واحدهای اقتصادی ایجاد شده است. برای پیروی از اصول مارکسیزم و اصل دیکتاتوری کارگری همیشه سعی شده است تا در کنار هر سازمان اعم از اداره و یا واحد سیاسی اجتماعی، فرهنگی و یا حتی ورزشی سازمان حزبی جداگانه‌ای نیز بوجود بیاید تا بدینوسیله بتوان بر تمام فعالیت‌های حیات اجتماعی نظارت کرد. نتیجه این سیاست آن است که گذشته از دستگاه مرکزی حزب کمونیست شوروی که در کمیته مرکزی، اداره سیاسی، دبیرخانه و کمیسیون کنترل خلاصه

۱ - Le Gouvernement de l' U. R. S. S. - A. Mouskhely - Z. Jedryka -

میشود در هر جمهوری نیز کنگره‌ای جداگانه وجود داشته و در تمام مناطق و بعضی از شهرها کنفرانسهای محلی تشکیل بشود^۱. هر یک از این کنفرانسها دارای یک کمیته مرکزی است که بنوبه خود سازمانهای محلی را بوجود می‌آورند.

و اگر این سلسله را به انتها دنبال کنیم بالاخره به همان سازمان پایه‌ای (حوزه یا سلول) خواهیم رسید که قبلاً بدان اشاره شده است.

انتخاباتی که برای تشکیل کنگره صورت می‌گیرد

در وهله اول واحدهای پایه‌ای (سلول) تشکیل جلسه میدهند و بعد از استماع نطق دبیر کل هیئت رئیسه جدیدی را انتخاب می‌نمایند که وظیفه دارد تا کنگره بعدی امور واحد پایه‌ای را اداره نماید. ضمناً نماینده‌ای نیز برای شرکت در جلسه سازمان بالاتر حزبی انتخاب میشود این نماینده در جلسات سازمان حزبی مرتبه دوم شرکت می‌کند و بار دیگر نماینده‌ای از طرف این سازمان حزبی به جلسه سازمان حزبی مرتبه سوم یعنی شهری و منطقه‌ای اعزام شده و در وهله سوم نمایندگان انتخاب‌سی‌شوند و تشکیل کنگره‌های محلی را میدهند. و این نمایندگان هستند که نمایندگان لازم را برای تشکیل کنگره ملی حزب کمونیست شوروی تعیین میکنند. ناگفته نماند که بعضی از جمهوری‌ها نیز بدلیل اختیاراتی که طبق قانون اساسی ۱۹۳۶ بدانان واگذار شده است اجازه تشکیل کنگره‌های جمهوری را دارا هستند.

بعضی شهرها مثل مسکو و لنین‌گراد هم مستقیماً نماینده‌ای برای کنگره ملی انتخاب میکنند^۲.

طبق دستورالعمل مورخ ۱۲ ژوئیه ۱۹۶۹ کمیته مرکزی حزب کمونیست

۱ - Constitution of the Union of Soviet Socialist Republics - Progress

Publishers - Moscow - 1969

۲ - L' U. R. S. S. - Centre de Recherche sur l' U. R. S. S. et les

Pays de l' Est. Strasbourg - Sirey - 1962.

وی^۱ از آن تاریخ ببعده باید برای هر . . ۲۹ عضو حزب کمونیست یک نماینده ی حق رأی و برای هر . . ۲۰ کاندیدای عضویت حزب یک نماینده بدون حق انتخاب شود. و حاصل تمام این انتخابات و طی مراحل مختلف این بود که در ماه ۱۹۷۱ تعدادی نماینده بیست و چهارمین کنگره ملی حزب کمونیست وی را تشکیل دادند. از میان این نمایندگان ۴۷۴ نفر حق رأی داشتند و ۲ نفر بعنوان نماینده فاقد حق رأی شرکت کردند و ۲۶۹۱ نفر یعنی ۷۴٫۱۴٪ از اعضا نیز برای اولین بار بعنوان نماینده به مسکو مسافرت نمودند. ۱۱۹۵ نفر نمایندگان کارگرو . ۸۷ نفر کارگر کلخوز یعنی زارع اشتراک دولتی بودند. کمی علوم شوروی ۹۶ نماینده در این اجتماع بزرگ داشت و ۱۲۰ هنرمند نیز نمایندگان شرکت کردند. ۱۲۶ نماینده کومسول و سندیکاها نیز همراه تعداد یدی نظامی گرد هم جمع آمدند^۲.

بالاخره در میان این نمایندگان ۱۳۰۴ نماینده زن دیده میشد و احزاب نیست . ۹ مملکت ناظرانی به کنگره فرستادند. جمعاً ۱۰۱ نماینده از مسالک دیگر هستها شرکت کردند. (ولیکن از کوبا، چین، آلبانی، و یوگسلاوی، نماینده‌ای نداشت). از نظر نمایندگان اعزامی از طرف شهرهای مختلف شوروی مسکو زام ۳۱۴ نماینده مقام اول را احراز کرد در حالیکه لنین گراد با اعزام ۱۷۵ رده رتبه دوم را دارا شد. آمار جالب دیگری نیز در دست است که نشان میدهد : از نمایندگان دارای تحصیلات عالی به بودند و ۲۷٪ از ایشان دوره متوسطه را نرسانیده بودند. از نظر حد متوسط سن نمایندگان اکثریت نسبی (۴۱٪) با نی بود که دارای سنین بین ۱۰ تا ۶۰ سال بودند. و (۲۰٪) تعلق به نمایندگانی

۱ - Humanite - 15 Juillet 1969.

۲ - Nouvelles de Moscou -no. 15 - 10 Avril 1971 Moscou News

داشت که ستمشان از ۶ سال به بالا بود^۱ این آمار نکته مهمی را که اغلب کارشناسان در سالهای اخیر متذکر شده‌اند آشکار میسازد و آن محافظه کاری نسبی و احتیاط حزب کمونیست در اتخاذ تصمیمات اخیرش است که با توجه به این «حکومت سالخورده‌گان» Gerontocratie نمایان میشود.

با آنکه تصمیمات کنگره ملی و قطعنامه‌های آن سلهم از کمیته مرکزی حزب کمونیست است معهداً برای کاردانان، انتخاب نمایندگان و نتایج حاصله از آن وسیله‌ای است که تغییرات سیاسی و خط‌مشی حزبی را نمایان میکنند چه آنکه در تهیه مقدمات کنگره ملی است که اختلاف نظرها و یا سیاست‌های مختلفه موجود در حزب به منصبه ظهور می‌رساند و ضمناً همین جا است که بعضی از سرکردگان و رهبران حزبی با تعیین افراد وابسته بخود در سیاست کلی مملکت اعمال نفوذ می‌نمایند. بررسی مقدمات و انتخابات برای تشکیل بیست و چهارمین کنگره حزب کمونیست شوروی بما نشان میدهد که سیاست جدید حزب کمونیست در امور داخلی کشور بر این روال است که از تعداد نمایندگان متعلق به طبقه کارمندان حزبی بکاهد و ازدیاد نسبی نمایندگان طبقه کارگر را باعث شود. در واقع این سیاست از ۱۹۶۶ بیعد وارد مرحله عمل گردیده است و بر طبق آخرین آمار قبل از کنگره بیست و چهارم در ۱۹۶۶ بر خلاف کنگره اخیر ۳/۳۷٪ از اعضای حزب کمونیست شوروی را کارگرها و ۱۶/۵ درصد از آنرا کارگرهای کلخوزها زارعان اشتراک دولتی تشکیل می‌دادند^۲. در بیست و چهارمین کنگره حزب نیز تغییر محسوسی در این سیاست مشاهده نشد زیرا باز در تعیین نمایندگان و انتخابات هیئت رئیسه سازمانهای مختلف

۱- Nouvelles de Moscou - no. 15 - 10 Avril 1971 Moscow, wews - no. 16- 17 Avril 1971.

۲- Le Monde - 29 Juillet 1971.

حزبی بجز مواردی استثنائی تحول اساسی صورت نگرفت. با وجود اینکه حداقل ۳۱۲۰۰۰ سازمان حزبی در مراحل مختلف وجود داشت معهذاً فقط ۱ گزارش مورد انتقاد قرار گرفت و یا اینکه بوسیله کنگره‌های مختلف محلی رد شد^۱.

با آنکه نمایندگان در مراحل مختلف بوسیله رأی مخفی انتخاب می‌شوند و آساری در این زمینه وجود ندارد ولیکن شخصیت نمایندگان معرف جریان کنش و واکنشهایی است که در حزب وجود دارد. فهرست کاندیداهاییکه برای کنگره مسکو تهیه می‌شود بوسیله کنفرانسهای منطقه‌ای مرتبه سوم تهیه گشته و پس از بحث‌های زیاد آماده‌میشود و در این شور و مباحثه است که اگر اختلاف نظر و یا رقابتی میان رهبران وجود داشته باشد بوسیله ناظران مشاهده می‌شود و مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد، از جانب دیگر در همین مرحله است که تعداد زیادی از صاحب‌منصبان عالی‌رتبه و رؤسای سازمانهای بزرگ اقتصادی و مدیران قسمت‌های صنعتی تعیین می‌شوند و در نتیجه بار دیگر در این انتصابات و تغییرات است که می‌توان به جریان‌ات داخلی موجود در حزب کمونیست شوروی پی برد. بعنوان مثال در کنگره منطقه‌ای که در «مولداویا» تشکیل شد بحث زیادی بر سر انتخاب مجدد دبیر کل قبلی در گرفت و در واقع این بحث مظهر اختلاف نظرهایی بود که میان هواداران سیاست استالین و خواستاران تغییر این سیاست و پیروی از یک سیاست مترقی وجود داشت^۲ و بهمین ترتیب دبیر کل سازمان حزبی لنین گراد نیز به سبب کوتاهی در اداره فعالیت‌های اقتصادی برکنار شد. بطور کلی همانطور که بعداً خواهیم دید در حال حاضر فعالیت‌های کنگره‌ها متمرکز بر پیشرفت اقتصادی است و برکناری فوق‌الذکر نیز در تأیید همین سیاست صورت گرفت.

۱ - Partinaia Jizn - 25 Janvier 1971. ارگان رسمی مرکزی حزب کمونیست شوروی.

۲ - Le Monde - 26 Janvier 1971.

کنگره‌ها در اولین جلسه ، هیئت‌رئیس خود را انتخاب میکنند و سپس مانند تمام کنگره‌هایی که در مراحل مختلف تشکیل می‌شوند دستور جلسه‌ای را تصویب می‌کنند که در آن پیش‌بینی می‌شود که دبیرکل حزب درباره فعالیت و خط‌مشی ۷ سال گذشته حزب گزارشی تقدیم کنگره بنماید و سپس نمایندگان درباره این گزارش به بحث و شور می‌پردازند و عاقبت الامر رأی گرفته میشود و بعد از این مرحله است که تعداد دیگری از مسئولین عالی‌رتبه حزبی درباره فعالیت‌های قسمت‌های مختلفی که به آنها واگذار شده گزارش داده و در روزهای آخر انتخابات کمیته مرکزی صورت- می‌گیرد و کنگره اختیارات خود را تا تشکیل جلسه بعد به کمیته مرکزی منتخب واگذار میکند .

گزارش لئونید برژنف : لئونید برژنف دبیرکل حزب کمونیست شوروی در ۳ مارس ۱۹۷۱ گزارش تفصیلی خود را برای نمایندگان کنگره قرائت نمود . گزارش نامبرده پیرامون مسائل زیر دور میزند^۱ :

۱ - مطابق معمول در زمینه سیاست خارجی به هدف ایجاد صلح و آسایش بین‌المللی اشاره گردید و نیز بر روی اتفاق سمالکک سوسیالیستی در تحکیم روز افزون روابط دول بلوک سوسیالیستی تکیه شد . در همین گزارش مسئله چکوسلواکی باختصار مورد اشاره قرار گرفت و برژنف دخالت در امور چکوسلواکی را بمنزله اقدامی لازم برای پیشگیری از نفوذ امپریالیزم توجیه نمود . دبیرکل حزب به پیروی از اصل همزیستی مسالمت‌آمیز که سیاست ناشی از تصمیمات بیست و دومین کنگره حزب کمونیست شوروی بود سخن گفت و در عین حال امپریالیزم و تجاوزات آن را مورد حملات شدیدی قرارداد . برژنف در زمینه روابط چین و شوروی از اینکه چین علیرغم گام‌های مثبتی ، که شوروی در راه بهبود روابط برداشته هنوز واکنش مطلوب را نشان نداده است اظهار تأسف کرد . برژنف هم‌چنین از موفقیت‌های نهضت سوسیالیست

درشیلی اظهارخشنودی کرد و درضمن از اقدامات دولت خانم گاندی در زمینه سیاست ملی کردن بانکهای بزرگ و مبارزه با سرمایه داری تقدیر نمود. در مورد بحران خاور دور برژنف اظهار داشت که ملت و دولت شوروی از هیچ گونه کمکی برای مبارزه و پیروزی نهائی علیه امپریالیزم فروگذاری نخواهد کرد ولیکن وقتی از کامبوج صحبت بمیان آمد کوچکترین اشاره‌ای به مساوت پرنس سیهانوک نشد و نقش چین نیز در این منطقه از خاور دور نادیده گرفته شد. راجع به بحران اعراب و اسرائیل برژنف اظهار داشت که شوروی به حمایت و کمک به اعراب ادامه خواهد داد و در عین حال اعلام داشت که شوروی حاضر است با همکاری سایر متحدین خود تصمیمات لازم را برای تضمین بقای اسرائیل از طریق شورای امنیت اتخاذ نماید.

با آنکه برژنف در نطق خود اظهار داشت که مرزهای تعیین شده بعد از جنگ دوم جهانی و قراردادهای صلح تغییر ناپذیر هستند مع هذا از قرارداد جدید منعقد با آلمان غربی اظهار رضایت نمود و تأکید کرد که همکاری در این زمینه ادامه خواهد یافت و ضمناً در مورد مسایل اروپا آمادگی شوروی را برای انعقاد قرارداد صلح و امنیت اروپا اعلام داشت.

۲ - برژنف در مورد مسئله سیاست اقتصادی اظهار داشت که تنها مجعلاً آماری به اطلاع نمایندگان خواهد رسانید زیرا تقدیم گزارش کامل در این زمینه را کمیته مرکزی به کاسیگین محول نموده است. برای توجیه آمار مذکور دبیر کل در وهله اول از نواقصی که در اجرای برنامه هشتم مشاهده شده بود سخن راند و آنها را بدین شرح خلاصه کرد: اجرای مقررات و طرحهای مربوطه افزایش تولید بعضی از انواع مهم محصولات رضایت بخش نبوده است. بنظر میآید که برای پیشبرد بعضی از صنایع که نسبت به پیشرفت صنایع دیگر عقب مانده اند سعی و کوشش کامل بعمل نیامده است. افزایش حقوق کارگران و کارمندان آنطور که مورد نظر بوده است صورت نگرفته است. بعضی از تولیدات غذایی نسبت به میزان احتیاجات کمتر رشد

کرده و بالتجیه برای مصرف کنندگان این تولیدات اشکالات متعددی بوجود آورده است.

در این جا لازم است به گزارشی که مسئول سازمان برنامه ریزی شوروی «Gosplan» در پایان برنامه هشتم تهیه نموده بود اشاره شود. آقای بایباکوف در دسامبر ۱۹۷۰ گزارش مفصلی در زمینه برنامه ریزی تهیه کرد که هدفش در وهله اول تذکر اشکالات و کمبودهای مشاهده شده در برنامه هشتم بود^۱. نکات مهم این گزارش به شرح زیر است.

— بطور کلی نتیجه ای که از برنامه هشتم گرفته شده است این است که باید بیشتر به کیفیت تولید توجه شود تا کمیت تولید.

— هدف برنامه هشتم ازدیاد قدرت صنعتی به نسبت ۸٪ بود. در برنامه نهم باید جنبه احتیاط و واقع بینی را رعایت کرده و ازدیاد را به ۳٫۶٪ تقلیل داد. تولید مواد مصرفی باید به ۴٫۷٪ افزایش داده شود. تجدید ماشین آلات کارخانه ها با سرعت صورت نمی گیرد.

— بدلیل مدیریت غیر اصولی صرفه جویی لازم انجام نگرفته و بطور کلی درمخارج بطریقی غیر منطقی زیاده روی شده است.

— تولید فولاد از حداکثرات بیشتر بوده و در نتیجه محصول زیادی بدون مصرف مانده و سرمایه گذاری بهدر رفته است.

— از تولید نفت بطور صحیح استفاده نشده و اغلب اوقات احتیاجات مصرفی مردم تأمین نگردیده است.

واحد های صنعتی بدلیل عدم وجود برنامه ای دقیق تولید نفت را بهدر داده اند.

— در امر ساختمان، مصالح بیشتر به مصرف شخصی اشخاص مهم رسیده است
۱ تأمین احتیاجات اجتماعی.

— مواد مصرفی از لحاظ کیفیت بسیار ضعیف بوده اند.

— باید مسئولیت بیشتری برای تولید مواد مصرفی به مسئولان محلی داده شود.
در عین حال نظارت بیشتری از طرف سازمان مرکزی حزب اعمال شود.

این نکته اخیر نشانه اختلاف نظری است که از زمان حکومت خروشچف تا حال
در محافل اقتصادی شوروی وجود دارد و با اینکه اقتصاد دانی مانند Ota sik^۱ در
شوروی وجود ندارد ولیکن اشخاصی مانند «Liberman» هستند که خواهان آزادی
بیشتر برای مسئولین محلی و رؤسای واحدهای اقتصادی و فلاحتی بوده و در این مورد
برابر هواداران برنامه ریزی وسیع و انضباطی قرار گرفته اند.

برژنف گزارش خود را با تشریح هدفهای برنامه نهم ادامه داد و پیش بینی
نمود که برنامه جدید تولید ملی را به نزدیک ۳ میلیارد روبل^۲ در روز خواهد
بسانید. هدف اصلی این برنامه ارتقاء سطح زندگی مادی و اجتماعی مردم است و
همانند موارد مختلف پیشرفتهای علمی و فنی و ایجاد سرعت در بهره‌وری کار نیز نادیده
گرفته نشده است. هدف برنامه نهم این است که درآمد نقدی کارگران را افزایش دهد
حداقل آن را به ۷۰ روبل در روز برساند و در نتیجه در پایان برنامه میزان متوسط
دستمزد و حقوق کارگران و کارمندان ۶ تا ۹ و ۱۰ روبل و دستمزد کارگران فلاحتی
تا ۹۸ روبل افزایش خواهد یافت. برژنف اضافه نمود که ذخایر اجتماعی مصرف که

۱ - Ota sik هواداران اصول بازار آزاد است و سعی نمود در چکوسلواکی و دیگر
ممالک سوسیالیست چنین برنامه‌ای را در کادر جامعه سوسیالیستی پیاده نماید - بعد از حوادث
چکوسلواکی این اقتصاد دانان به اطریش مهاجرت نمود.

۲ - یک روبل مطابق نرخ رسمی ۹۰ ریال.

برای بهبود خدمات پزشکی و آموزش و پرورش از آن استفاده می‌شود در ۱۹۷۵ به ۹ میلیارد روبل خواهد رسید.

مسئله بزرگ دیگری که در حال حاضر در شوروی وجود دارد خانه‌سازی است که برژنف بدان هم اشاره کرد و نوید داد که در ۵ سال آینده قریب ۵۷۵ میلیون متر مربع ساختمان خواهد شد و در نتیجه ۶ میلیون نفر از این بهبود استفاده خواهند برد. در خاتمه برژنف به مسئله مدیریت اشاره نمود و اعتقاد به اصول برنامه‌ریزی را مورد تأکید قرارداد و ضمناً از احتیاج روزافزون به ماشین‌های محاسبه سخن راند.^۱

۳ - در زمینه پیشرفت‌های اجتماعی و سیاسی جامعه و نقش حزب در هدایت آن، برژنف آمار جالبی را به اطلاع نمایندگان رسانید که بر طبق آن از هر ۱۰۰ کارگر ۵۰ نفر دارای معلومات عالی و متوسط هستند. کارگران فلاحی نیز به نسبت ۵٪ از چنین سطح معلوماتی بهره‌مند می‌باشند. برژنف در این قسمت از نطق خود متذکر شد که بالا رفتن سطح معلومات کارگران فلاحی موجب می‌شود که این افراد تاحدی طرز فکر طبقاتی خود را از دست بدهند.

در این جا دیر کل به مسئله‌ای اشاره می‌کند که از بدو تأسیس حکومت بلشویک در اجتماع شوروی وجود داشته است. باین معنی که تاریخ معاصر همسایه شمالی ما نشان می‌دهد که اشکال عمده اجتماعی شوروی بطرز فکر روستائیان ارتباط داشته است و اغلب اوقات عدم پیشرفت کشاورزی یا عقب افتادگی آن نسبت به پیشرفت خارق‌العاده فعالیت‌های صنعتی و عدم همکاری طبقه روستایی با حکومت و طرز فکر کارگری برای دولت شوروی مسئله مهمی است که بحث درباره آن و واکنش‌های مختلف حکومت در برابر این طبقه از اجتماع از حد این مقال خارج است.

۱ - طبق آماري که مجله هفتگی نیوزویک ۱۵ مارس ۱۹۷۱ بیرون داده در ۱۹۷۰ آمریکایی‌ها از ۷۰۰۰۰ و شوروی‌ها از ۵۰۰۰ ماشین محاسبه الکترونیک استفاده نموده‌اند.

برژنف در پایان گزارش خود به ترقی حزب در اجتماع اشاره نمود و آمار جالب دیگری در مورد اعضای حزب کمونیست بدست داد. برطبق اظهارات دبیر کل درحال حاضر تعداد اعضاء حزب کمونیست شوروی بالغ بر ۱۳۲۱۰۵۰۴ نفر است که از آن ۱۰٪ کارگر فلاحی و ۸۰٪ کارمند حزبی تشکیل یافته است.

در مورد این آمار بطوریکه قبلاً گفته شد مشاهده می شود که سیاست حزبی متکی بر ازدیاد نسبی اعضاء کارگر در حزب است و ضمناً آشکار است که هنوز اکثریت اعضاء حزب را کارمندان یعنی «Apparatchiki» تشکیل میدهند که باردیگر مبین رکود و نوعی محافظه کاری است که در تصمیمات و سیاست حزب دیده می شود. نتایجی که از گزارش برژنف عاید میگردد متعدد است ولیکن چیزی که در وهله اول بچشم میخورد محافظه کاری و سیاست میانه روی دبیر کل است. قبل از تشکیل کنگره بحث زیادی در این باره وجود داشت که تاچه حد اجتماع کمونیست های شوروی سیاست و شخصیت استالین را احیاء خواهد کرد و حتی بعد از چاپ «خاطرات خروشچف» بعضی از ناظران اعتقاد داشتند که کنگره فرصت مناسبی را برای حمله و انتقاد به رهبر پیشین شوروی بوجود خواهد آورد. گزارش برژنف عدم واقعیت این شایعات را ثابت کرد که اگرچه دبیر کل از مقام و سیاست استالین تجلیل نموده و حتی تأکید کرد که حزب پیرو اصولی است که کنگره های قبلی تعیین نموده اند مع هذا من غیر مستقیم سیاست رهبری پیشین را بعنوان انحرافی از اصول مدیریت دسته جمعی لنین محکوم کرد.

موقعیت برژنف با تشکیل این کنگره تحکیم شد ولی آن جنبه حکومت شخصی را که استالین و خروشچف بوجود آورده بودند کسب ننمود. چرا؟ برای اینکه برژنف علیرغم تکیه بر اصول مارکسیزم - لنینیزم جنبه احتیاط را از دست نداد و حتی هنگام ابراز اصول عقاید خود واقع بین باقی ماند و اگر هم حملاتی به امپریالیزم یا تجلیلی

از مبارزات آزادی طلبانه کرد در مقایسه با گزارش دبیرکل های پیشین این مباحث خلاصه تر و نرم تر مینمودند.

نکات جالب و تازه ای نیز در این گزارش بچشم میخورد که معرف سیاست آینده شوروی است. برژنف اشاره ای به کنفرانس خلع سلاح نمود و پیشنهادی را که دوگلد داده بود بار دیگر مطرح کرد و حاضر شد که برای پیشرفت مذاکرات در رسیدن به هدف نهایی کنفرانس، جانبه ای از قدرتهای بزرگ جهان منجمله چین تشکیل شود و امر خلع سلاح کامل باین کنفرانس واگذار گردد.

از نظر سیاست داخلی اگرچه متفکرین و نویسندگان منحرف مورد حمله قرار گرفتند ولی دبیرکل از طریق احتیاط از شخصیتی بخصوص نام نبرد.

برژنف در گزارش خود پیشنهاد کرده که کنگره حزب از این تاریخ به بعد هر سال یکبار تشکیل گردد و نمایندگان نیز این پیشنهاد را طبق معمول باتفاق آراء تصویب نمودند، در این باره لازم بتذکر است که این پیشنهاد معرف طرز فکر و جریان است که در حال حاضر در دستگاه حزب کمونیست شوروی بچشم می خورد. در تاریخ ۱۳ آوریل ۱۹۷۰ دبیرکل حزب اعلام نمود که بیست و چهارمین کنگره قبل از پایان سال تشکیل خواهد شد^(۱).

ولیکن در مجمع عمومی کمیته مرکزی در هفتم دسامبر ۱۹۷۰، تاریخ مارس ۱۹۷۱ تعیین گردید^(۲) وینظر میآید که دلیل تعویق این بوده است که برنامه نهم اقتصادی مراحل آخر را طی نکرده بود^(۳) و برخلاف بیست و دومین کنگره که بعد از آغاز اجرای برنامه قبلی تشکیل شده بود این بار سعی گردید که آغاز برنامه نهم با شروع کار کنگره هماهنگ گردد. نتیجه کلی که از این تصمیمات مختلف میتوان گرفت

۱ - Le Monde - 15 avril 1970.

۲ - Le Monde Diplomatique - decembre 1971.

۳ - برنامه در فوریه ۱۹۷۱ آماده و تکمیل گردید - ۳

ن است که در حال حاضر اقتصاد و فعالیت‌ها مربوط بدان بیش از سایر فعالیت‌های
 رد توجه قرار گرفته است و بقول بعضی از مطلعین تکنوکرات‌ها هستند که
 زب کمونیست شوروی را اداره می‌نمایند و اگر تصمیم بر این گرفته شده که کنگره
 زب هر سال یکبار تشکیل جلسه بدهد بخاطر این است که برنامه‌های اقتصادی
 و روی ساله است. با توجه به این امر که برژنف ۲ ساعت از ۶ ساعت وقت کلی
 ائت گزارش خود را صرف بررسی فعالیت‌های اقتصادی و تشریح هدفهای برنامه
 نم‌نمود (۱) میتوان گفت که تفسیر کرملین شناسان زیاد هم از واقعیت بدور نیست.

پیشنهاد دیگر دیر کل که بوسیله کنگره بتصویب رسید این بود که در آینده
 دیک کارت عضویت‌اعضاء حزب کمونیست تعویض گردد. هنوز نمی‌توان پیش‌بینی
 کرد که هدف از این سیاست چه میباشد ولی شکی نیست که چون آخرین باری که
 نین کاری صورت گرفت ۱۷ سال پیش بود (۲) لازم است که بدلیل تغییرات حاصله
 ردیگر چنین اصلاحی صورت بگیرد ولیکن به عقیده بعضی از مفسرین (۳) هدف از
 ن عمل توعی تصفیه حزبی است.

در نتیجه پیشنهادات دیر کل تغییرات اساسی دیگری نیز در سازمان حزب
 ورت گرفت که مطابق آن باید اعضاء کمیته مرکزی جدید از ۱۹۵ نفر به ۱۴۲ نفر
 ضو افزایش یابد و تعداد اعضاء علی‌البدل از ۱۶۵ نفر به ۱۵۵ عضو تقلیل داده
 ود (۴) ولیکن از این موقعیت برخلاف انتظار ناظران، برای طرد شخصیت‌های مهم
 زبی استفاده نشده زیرا که از میان ۱۴۲ عضو کنونی کمیته مرکزی ۱۵۴ نفر همان
 ضای سابق هستند و کسانی که از این مسئولیت برکنار شده‌اند اغلب پیرو فرتوت

۱ - Edmagramme - E. 130 - 28 avril 1971 - ed. rencontre - lausann
 le monde - 1 avril 1971

۲ - Le monde - 12 avril 1971

۳ - Supplement to moscuwl news - no. 16

۴ - Le Monde - 12 avril 1971

گردیده و علت کنارگیری از فعالیت‌های سیاسی و شغلی عامل اصلی برکناری ایشان بوده است^(۱) ولی نسبت به ۲۰ عضو اصلی دستگاه حاکم حزب، یعنی اداره سیاسی (پولیت بورو) هیچ تغییری داده نشده. این پدیده در تاریخ حزبی شوروی بیسابقه است.

پیرامون گزارش برژنف نطق‌ها و بحث‌های مفصلی از طرف نمایندگان صورت گرفت ولیکن اگر از سخنانی که نمایندگان در تمجید و تجلیل از دبیرکل ایراد نمودند بگذریم فقط ۲ ناطق مطالب واقعاً مهمی ابراز داشتند که یکی رئیس هیئت نمایندگان رومانی یعنی آقای چائوشسکو است که درباره روابط احزاب کمونیست جهان با حزب کمونیست شوروی سخن راند و اشاره نمود که ممکن است میان احزاب برادر اختلاف نظرهایی وجود داشته باشد ولی این اختلافات باید بوسیله مذاکرات رهبران و در محیطی آکنده از رفاقت و صمیمیت برطرف شود. در واقع هدف گوینده این بود که رهبران شوروی را متقاعد نماید که در حال اختلاف نظر میان احزاب و یا حتی حکومت‌های سوسیالیستی امری طبیعی است و از عدم دخالت احزاب کمونیست در امور داخلی یکدیگر طرفداری نمود. ناطق دیگر آقای برلینگر رئیس هیئت نمایندگان ایتالیا بود که عین همین موضوع را در قالب دیگری بیان کرد. وی صریحاً اعلام نمود که اصل همبستگی بین‌المللی زحمتکشان، همچنانکه همکاری میان احزاب کمونیست را ایجاب میکند باید متضمن آزادی عمل و استقلال ممالک و احزاب نیز باشد و اگرچه ممکن است یگانگی و همانندی کامل میان احزاب وجود نداشته باشد یک چنین وضعی بهیچ وجه با اصول مارکسیزم لنینیزم مغایر نیست. ناظران دیگری نیز بطور سربسته به مسئله چکوسلواکی اشاره نمودند و حتی رئیس هیئت نمایندگان فرانسه انتقاد پرا که حزب کمونیست فرانسه در زمان دخالت نظامی شوروی

(۱) - Le Monde 12 avril 1971

در چکسلواکی ایراد داشته بود تکرار کرد ولیکن بطور کلی در این زمینه همانطوری که دبیر کل حزب کمونیست زیاد بر آن تکیه نکرد مسئله به قضاوت تاریخ واگذار شد. نمایندگان حزب کمونیست پیرامون گزارش برژنف سخنانی ایراد کردند که اغلب اوقات صورت حمله به دشمنان داخلی حزب را بخود گرفت. تعدادی به هواداران طرز فکر بورژوازی تاختند و اشاره کردند که باید جوانان را در برابر این حملات محفوظ داشت. این سخنان مؤید گزارشهایی است مبنی بر آنکه نسل جوان شوروی شور و هیجان و ایمان لازم را ندارد و از طرز فکر انقلابی و از خود گذشته‌گی پدران خود بدور است. حمله دیگر متوجه نویسندگان و متفکرین شد که با تحریکات خود و تبعیت از طرز فکر بورژوائی به حیثیت و شأن شوروی لطمه میزنند ولیکن تمام منتقدین بمانند دبیر کل ازنایم بردن افراد بخصوص خودداری کردند. گروهی دیگر بر ناسیونالیسم محلی عیب گرفتند و تقاضا کردند که دستگاه تبلیغاتی حزب فعالیت‌های دامنه‌دار و وسیع تری را برای از بین بردن خطرهای متفاوتی که یکپارچگی سوسیالیسم را تهدید میکند آغاز نماید (۱).

تعدادی از نمایندگان من غیر مستقیم از نحوه حکومت برژنف تجلیل کردند و از اینکه کمیته مرکزی از اصول لنینیسم در راه حکومت دستجمعی تبعیت می‌کند اظهار خرسندی نمودند بعضی دیگر نیز خواهان نقش بزرگتری برای حزب در راه هدایت اجتماع شوروی شدند و تقاضا داشتند که مدیریت جنبه علمی تری بخود گیرد. در خاتمه پس از شور و بحث و گفتار نمایندگان و ناظران نتیجه کلی که از تصویب گزارش دبیر کل آنهم به اتفاق آراء بدست آمد تمجید و قدردانی و در نتیجه تشبیت و بزرگداشت مقام برژنف بود (۲).

1 - Nouvelles de Moscou No. 15 - 16 - 17

این مجله هفتگی جریانات و بخشهای کنگره را روز بروز بررسی نمود و متن کامل تمام نطق‌های نمایندگان را میتوان در آن یافت.

2 - Le Monde - 7 avril 1971

گزارش آلکسی کاسیگین: در تاریخ ۶ آوریل ۱۹۷۱ رئیس شورای وزیران و عضو دفتر سیاسی یعنی آلکسی کاسیگین درباره نهمین برنامه اقتصادی این کشور (۱۹۷۵ - ۱۹۷۱) گزارشی تقدیم کنگره نمود (۱) کاسیگین در این خطابه مفصل و مستند خود ارقام و آمار بسیاری درباره پیشرفت‌های اقتصادی حاصله از برنامه هشتم و هدفهای برنامه نهم ذکر کرد و شاید بتوان گفت که این قسمت از بحث کنگره کاملاً جنبه اقتصادی داشت. چون برنامه‌ریزی اقتصادی از اصول هدایت‌کننده سیامت و حکومت ممالک سوسیالیستی است بهمین جهت در این قسمت از مقاله سعی می‌شود که نکات مهم این خطابه و برنامه مختصراً در سطور ذیل بیان گردد (۲).

۱ - کاسیگین قبل از تشریح هدفهای برنامه ۵ ساله جدید قدری درباره نتایج حاصله از برنامه هشتم صحبت کرد و متذکر گردید که پیشرفت اجتماعی و بهبود سطح زندگی مردم برطبق اصول مارکسیزم لنینیزم تنها از طریق برنامه‌ریزی صحیح میسر است. رئیس شورای وزیران آمار زیر را برای نمایندگان قرائت نمود.

— درآمد ملی در هفتمین برنامه ۲۳٪ افزایش یافته و در هشتمین برنامه ۴۱٪ افزایش یافته است.

— طی ۵ سال گذشته (۱۹۷۱ - ۱۹۶۶) مجموع درآمد ملی شوروی بالغ بر ۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰ روبل گردیده است. در حالیکه (۱۹۶۵ - ۱۹۶۱) مجموع

برنامه ۹ در ۱۴ فوریه ۱۹۷۱ آماده شده بود و مقاله‌ای کامل درباره آن در

۱ - Le Monde - 23 fevrier 1971

متن کامل گزارش کاسیگین - Supplement moscow news - No. 16-17 - April 1971 -

خلاصه‌ای از گزارش کاسیگین در مجله اخبار (انجمن ایران و شوروی) شماره ۷ - ۲۱

۱۳

کرامت که ضوابطی که در شوروی تعیین‌کننده درآمد ملی هستند با رب مورد نظر قرار میگیرند متفاوت میباشند و در نتیجه مقایسه آمار مشابه امکان‌پذیر نیست.

درآمد ملی شوروی بالغ بر ۸۴۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰ روبل بود.

— حجم عمومی تولیدات صنعتی در ۱۹۷۰ به ۳۷۳ میلیارد روبل رسیده است.

— در هشتمین برنامه ۱۱۳۰۰۰۰۰ واحد آپارتمان ساخته شده است.

— ظرف ۵ سال اخیر حجم متوسط درآمد ملی سالیانه بالغ بر ۳۲۵ میلیارد روبل

گرددیده است.

— ذخایر لازم برای ارتقاء سطح رفاه عمومی در برنامه قبلی به ۵۷ میلیارد

رسیده است.

— خرده‌فروشی کالا به ۱۰۳۶ میلیارد روبل رسیده و نسبت به ۱۹۶۵ بمقدار

۴۸۴٪ افزایش یافته است.

۲ - رئیس شورای وزیران در قسمت دیگری از گزارش خود به هدف‌های

برنامه نهم اشاره کرد. بطور خلاصه می‌توان گفت که موضوع و هدف کلی برنامه

۵ ساله آینده شوروی بالابردن سطح زندگی و رفاه طبقات مختلف است. کامیاب‌ترین

اشاره کرد که دولت به اقدامات لازم جهت بالابردن درآمد ملی ادامه خواهد داد.

هدف‌های مورد نظر به قرار زیر است:

— درآمد ملی معادل ۳۷ الی ۴۱٪ افزایش داده شود (بالغ بر ۱ تریلیون و

۶۲۵ میلیارد روبل).

— بر حجم محصولات صنعتی ۴۲ الی ۴۶٪ اضافه گردد^۱

— حجم متوسط تولید سالانه کشاورزی معادل ۲ الی ۲۲٪ افزایش یابد.

— افزایش وسایل تولید بمیزان ۴۱ الی ۴۵٪ بالا برود.

— بر مواد مصرفی معادل ۴۴ الی ۴۸٪ افزوده گردد^۱.

۱ - طبق آمار داده شده درآمد ملی تقریباً بطور مساوی میان ازدیاد قدرت صنعتی و

تولید مواد مصرفی تقسیم شده است و این مسئله همیشه برای طراحان برنامه اقتصادی شوروی

مطرح بوده است زیرا درباره نحوه تقسیم امکانات بین تولید صنعتی و تولید مواد مصرفی

میان اقتصاد دانان شوروی دو دستگی و اختلاف نظر موجود است.

— ذخایر لازم برای ارتقاء سطح رفاه عمومی به حدود ۷۵ تا ۸۱ میلیارد روبل فزونی مییابد.

— فروش کالا معادل ۶۲٪ بالاتر برود.

کاسیگین آمار جالبی درباره ازدیاد حقوق کارگران و کارمندان و کارگران فلاحتی به اطلاع نمایندگان رسانید:

— از اول سپتامبر ۱۹۷۱ برحقوق معلمان و پزشکان ۲٪ اضافه میشود (ولیکن حد متوسط زمان قرائت گزارش اعلام نشد).

— افزایش حجم عمومی درآمد (که در برنامه قبلی ۴۵ میلیارد روبل بود) به ۷۲ میلیارد خواهد رسید.

— افزایش درآمد سرانه واقعی بمیزان ۳٪ خواهد بود.

— افزایش درآمد نقدی معادل ۴٪ پیش بینی شده است.

— حجم خدمات قابل پرداخت ۴۷٪ افزایش خواهد یافت.

— ذخایر بازار مهم ترین محصولات غذایی ۴٪ تا ۶٪ بالا خواهد رفت.

— مالیات بر درآمدهایی که مبلغ آن ماهیانه از ۷۰ روبل کمتر است از میان برداشته خواهد شد.

— هم چنین مالیات بر درآمد افرادی که میزان آن از ۹۰ روبل کمتر است تقلیل داده خواهد شد.

— تولید متوسط کشاورزی در ۱۹۷۵ بنسبت ۱۷٪ افزایش خواهد یافت

۱ - در اینجا به مسئله دیگری برخورد میکنیم چون در اجتماع شوروی درآمد فرد قابل توجه است ولیکن امکان خرج آن وجود ندارد زیرا عرضه در مقابل تقاضا ناچیز است (مثلا در ۱۹۶۹ پس انداز ملی ۲۸ میلیارد روبل بود در ۱۹۷۱ این رقم به ۴۶ میلیارد رسید - اکتبر ۲۲ فوریه ۱۹۷۱).

گوشت ۲۲٪ گندم ۳۰٪) و بطوریکه از آمار این گزارش بنظر میآید تمام تکیه امه سه ساله اخیر بر روی بالابردن سطح رفاه زندگی طبقات مختلف اجتماعی است. سیاست مستخذه در واقع حدفاصلی است میان خط مشی طرفداران سیاست صنعتی نمودن اقتصاد و هواخواهان افزایش تولیدات مصرفی ضمناً سعی شده است که میان امر ریزی خشک و منضبط از یکطرف و فرضیه لیبرالهای خوارغان عدم تمرکز بازار آزاد از طرف دیگر راه سومی اختیار شود. جنبه احتیاط زانسانان کنونی شوروی برنامه اقتصادی نیز پنجم می خورد زیرا در این برنامه سعی شده است که علیرغم بودن تولید و مصرف، جلوی تورم اقتصادی گرفته شود و ترتیبی اتخاذ گردد. امکانات مالی مصرف کنندگان با امکانات تولیدی کشور هماهنگی داشته باشد و نتیجه برای جذب پولی که در دست خریدار موجود است تولید مواد مصرفی یش یابد.

۳ - در زمینه تولیدات صنعتی هدفهای برنامه نهم واقع بینانه تر جلوه میکنند. اثبات این گفته باید به مقایسه ذیل توجه کرد.^۲

برنامه هشتم «۸»	برنامه نهم «۹»	هدف در ۱۹۷۵
افزایش ۹۰ الی ۱۱۰٪	۵۰ الی ۶۰٪	پنوم
» ۶۰ الی ۷۰٪	۳۵ الی ۴۰٪	ل
۶۲۴ میلیون تن	—	۶۹۰ میلیون تن
۲۰۰ میلیارد متر مکعب	—	۳۱۰ میلیارد متر مکعب
۳۵۳ میلیون تن	—	۴۹۰ میلیون تن
۷۴۰ میلیارد کیلووات	—	۱۰۰۰ میلیارد

۱ - هدفهای برنامه هشتم کاملاً به نتیجه نرسید: تولید برق ۱۰۰ میلیارد کیلووات ولید پیش بینی شده در آن برنامه کمتر بود. تولید آهن ۸ میلیون تن کمبود داشت تولیدات

اورزی ۱٪ از برنامه کمتر بود. Express - 22 fevrier 1971

۲ - آمار از 23 fevrier 1971 - Le monde

جدول زیر مبین هدف‌های کلی برنامه نهم در مقایسه با نتایج حاصله از برنامه هشتم می‌باشد.^۱

برنامه نهم	نتیجه	برنامه هشتم	
۳۷-۴۰	۴۱	۳۸-۴۱	درآمد ملی
۳۰	۳۳	۳۰	درآمد سرانه واقعی
۲۰-۲۲	۲۶	۲۰٫۵	حدمتوسط حقوق کارگران و کارمندان
۳۰-۲۵	۴۲	۳۸	درآمد کارگران کول خوز
۴۰	۵۰	۴۰	اندوخته‌های ملی برای مصارف اجتماعی
۴۲-۴۶	۵۰	۵۲	تولید صنعتی
۴۱-۴۵	-	۵۵	گروه A صنایع سنگین
۴۴-۴۸	-	۴۹	گروه B صنایع سبک
۳۶-۴۰	-	۳۳-۳۵	بازده کار در رشته‌های صنعتی
۲۰-۲۲	۲۱	۲۵	تولید کشاورزی
۳۷-۴۰	-	۴۰-۴۵	بازده کار در رشته کشاورزی
۱۰۰	-	۱۵۰	خدمات
۲۲	-	۲۳	حمل و نقل توسط راه آهن
۳۳-۳۵	-	۳۳	بازرگانی خارجی

ع - در مورد بازرگانی خارجی کاسیگین به طرحهایی که برای بسط و توسعه روابط با دیگر ممالک در شورای کمک‌های متقابل ممالک سوسیالیستی در دست اجرا است اشاره کرد و ضمناً درباره امکان توسعه روابط تجارتمی با ممالک در حال رشد

از جمله ایران سخن راند. رئیس شورای وزیران شوروی در مورد روابط بازرگانی با ممالک سرمایه‌دار و مترقی منجمله فنلاند، فرانسه، ایتالیا و ژاپن - اطریش-آلمان اشاره‌ای خاص کرد و اظهار داشت که شوروی خواهان انعقاد موافقت‌نامه‌های درازمدت با این ممالک است. کاسیگین در نطق خود به کنفرانس امنیت اروپائی اشاره کرد و متذکر شد که کنفرانس‌های این چنین و قرارداد‌های ناشی از آن امکان بهبود بخشیدن به مناسبات اقتصادی را زیاد میکند، همانطوریکه سیاست شوروی اقتضاء می‌کند رئیس شورای وزیران شوروی حملات بسیار شدیدی به همکاری‌های منطقه‌ای مانند بازار مشترک اروپائی کرد و آن را عاملی برای بوجود آوردن گروه‌بندی‌های اقتصادی و سدی در راه همکاری‌های بین‌المللی معرفی کرد.

o - بطور کلی در گزارش رئیس شورای وزیران شوروی تکیه زیادی بر اصلاح مدیریت شده‌است و بر طبق گفته‌های کاسیگین چنین به نظر می‌رسد که ایراد اصلی برنامه هشتم در این زمینه بوده‌است. ایجاد لوازم کار و مصالح تکنولوژی مورد تأکید قرار گرفت و به افزایش سرعت در تجدید و تعویض و نوسازی اشاره گردید تا بدین وسیله مکانیزاسیون بیشتری صورت گیرد و سعی شود میزان تولیدات افزایش داده‌شود و سطح ثمر بخشی آنها بالا برود. برای اینکار کاسیگین پیشنهادهای متعددی که بهبود شرایط زندگی - استفاده از ذخایر - اضافه نمودن درآمد و اجرت کار - تشویق اقتصادی کارکنان - افزایش جوهری که صرف آموزش و پرورش نسل آینده شود - از جمله آنها بودند. برای بهتر نمودن مدیریت پیش‌بینی شد که وسائل و ابزار ماشینی کردن تولید به نسبت ۱۴٪ افزایش یابد و به تولید ماشینهای محاسبه به نسبت ۱۶٪ افزوده شود.

دنباله بحث کنگره: نطق کاسیگین مانند گزارش برژنف مورد بحث کنگره قرار گرفت و نمایندگان درباره نکات مختلف آن اظهار نظرهایی نمودند و بطور کلی

همانطور که از متن گزارشی معلوم می‌شود در آن بیش از هر چیز بترقی سطح رفاه و آسایش مردم تکیه شد.

رهبان دیگر حزب کمونیست نیز گزارشهایی در زمینه‌های مختلف تقدیم کنگره نمودند که اجمالا^۱ به بعضی از آنها اشاره می‌شود. گرومیکو بعنوان مسئول روابط خارجی در نطق خود اظهار داشت که در حال حاضر شوروی دارای ۱۰ سفارتخانه و کنسولگری در ممالک مختلف میباشد و عضو . . . انجمن بین‌المللی است . امضاء اتحاد جماهیر شوروی را در پای . . . سند و قرارداد بین‌المللی میتوان یافت^۲ وزیر امور خارجه شوروی به روابط حسنه‌ای که میان شوروی و ممالک دیگر وجود دارد از جمله به تحکیم مناسبات با فرانسه و ایتالیا اشاره نمود و درباره قرارداد جدید شوروی با آلمان غربی نیز بحث کرد و در آخر هم مسئله برلن را پیش کشید ولیکن از خط‌مشی آینده شوروی در این زمینه سخن نگفت .

پراکوفیف وزیر آموزش و پرورش شوروی نیز آمار جالبی به نمایندگان داد و خاطر نشان کرد که در حال حاضر ۲۲ میلیون نفر دوره ۱ ساله آموزش را بپایان رسانیده‌اند و ۹۳٪ دانش‌آموزان نیز بعد از دوره ۸ ساله با ادامه تحصیل پرداخته‌اند^۲ در دنباله این نطق گزارش فعالیت فرهنگی بوسیله نویسنده مشهور شوروی شولوکوف داده شد و همانطور که مفسرین انتظار داشتند در طی گزارش او حملات شدیدی به نویسندگان و هنرمندان که به حیثیت و نام شوروی و طبقه کارگر لطمه می‌زنند صورت گرفت .

در تاریخ ۹ آوریل ۱۹۷۱ انتخابات برای کمیته مرکزی جدید صورت گرفت و فهرست اساسی اشخاصی که باتفاق آراء آراء بدین سمت برگزیده شده بودند در روز آخر کنگره بوسیله برژنف قرائت شد. این فهرست برای مفسرین و کاردانان امور اتحاد جماهیر شوروی همیشه وسیله خوبی برای تشخیص و تعیین تغییر و تحولی است که

۱ - Nouvelles de moscou - No. 15 - 10 Avril 1971.

۲ - Nouvelles de moscou - No. 15 - 10 Avril 1971.

رحب صورت میگیرد ولیکن هنوز هیچکدام جواب قانع کننده‌ای برای ترتیب تقدم تاخر اساسی این فهرست پیدا نکرده‌اند. بدرستی آشکار نیست که ترقی و تنزل در این فهرست بر چه اساسی بوده و دارای چه مفهومی است. بطور کلی میتوان گفت معمولاً تخصیصی که در این فهرست بر دیگران تقدم پیدا میکند دارای موقعیت حزبی محکم تری می‌شود و بنظر می‌آید که در دستگاه حزبی اهمیت بیشتری کسب می‌نماید. در این فهرست جدید رئیس شورای وزیران یکدرجه تنزل پیدا کرد و ضمناً سوزلف^۱ و شیلپین تنزل یافتند^۲.

در پایان کنگره برژنف در نطق آخر خود نتیجه‌ای کلی از بحث‌های کنگره گرفت و بار دیگر نکات اصلی خط‌مشی سیاست حزب را تا کنگره بعدی متذکر شد. چون همانطور که گفتیم در این کنگره تکیه بر روی پیشرفت اقتصادی و بخصوص بهبود و بالا بردن سطح زندگی و رفاه مردم شوروی بود لذا دیرکل در آخرین نطق خود یکبار دیگر اهمیت پیشرفت اقتصادی و بالا بردن سطح زندگی و رفاه مردم شوروی را خاطر نشان کرد و برای تسکین شور و هیجان هواخواهان برنامه ریزی صنعتی متذکر شد که مانند گذشته به تسریع تولید صنایع سنگین ادامه داده خواهد شد. در زمینه سیاست اجتماعی برژنف درباره لزوم اتحاد و یکپارچگی اجتماعی شوروی سخن راند و خواستار نزدیکی بیشتر میان طبقات مختلف اجتماعی، صلح و اقلیت‌های متعدد شد و در نتیجه صحت نظریات بعضی از مفسرین را که به گرفتاریهایی که در این زمینه موجود است اشاره کرده بودند آشکار ساخت. درباره سیاست حزبی برژنف مانند کامیگین بر بهبود روش مدیریت تکیه کرد و مبارزه با امپریالیزم و تحکیم صلح و همکاری بین المللی را یادآور شد.

نتیجه کلی کنگره: در پایان میتوان چند نتیجه کلی از شور و بحث و گزارش‌ها و نطق‌های مختلف ایراد شده در این کنگره بدست آورد.

۱ - سوزلف در سالیان آخر تئوریسمین اصلی حزب معرفی شده است.

۲ - Moscow News - Supplement No. 16 - 17 April 1971.

۱ - در وهله اول نکته اساسی اینست که همانطوریکه مفسرین و کارداناان اظهار داشته بودند در سالهای اخیر موقعیت برژنف بطرز قابل توجهی تحکیم گردیده است.

مدیریت دسته جمعی یا بهتر بگوئیم سه نفری که بعد از برکناری خروشچف در شوروی بوجود آمده بود سپری گشته و برژنف در حال حاضر با کنار زدن پاد گورنی و سپس زیر نفوذ گرفتن کاسیگین حکمفرمای واقعی شوروی است. البته این حکومت فردی هیچوقت جنبه اقتدار و اهمیتی که استالین و یا خروشچف داشته اند بخود نگرفته است و بنظر نمی رسد که برژنف این چنین مقصودی داشته باشد. معهذا شکی نیست که فعلاً دستگاه حزبی و در نتیجه حکومت شوروی در دست برژنف است.

۲ - از نظر سیاست خارجی همزیستی مسالمت آمیز اصل هدایت کننده است و دست دوستی شوروی بطرف چین و امریکا دراز است^۱ ولیکن مبارزه بر علیه امپریالیزم اهمیت خود را از دست نداده و هدفهای سیاست خارجی شوروی تغییری نیافته است. درباره روابط با احزاب کمونیست ممالک دیگر نیز تصمیمی قطعی گرفته نشده است. دکتربین برژنف^۲ در برابر دکتربین های مختلفی که خواهان آزادی و استقلال کامل احزاب و دولت های کمونیست میباشد^۳ قرار گرفته است. معهذا کنگره بیست و چهارم نتوانست بطور قاطع درباره مسئله بگرنج رهبری کمونیست جهان تصمیمی اتخاذ کند و در نتیجه مسکو از صورت مرکز نهضت کمونیست بیرون آمده و همچون پکن و هاوانا و بلگراد صرفاً حال یکی از قطبهای متعدد این نهضت را پیدا کرده است.

۱ - البته بعد از تحولات اخیر در روابط چین و امریکا تغییراتی در این سیاست بچشم میخورد و آینده روابط این قدرتها نامعلوم است.

۲ - این سیاست که بعد از بحران چکسلواکی بوجود آمد بطور خلاصه آزادی و استقلال احزاب کمونیست را بدلیل اولویت منافع جامعه سوسیالیستی محدود می کند.

۳ - تاکنون احزاب کمونیست رومانی، فرانسه، ایتالیا، کوبا، آلبانی، و چین با دکتربین برژنف مخالفت کرده اند.

۳ - در زمینه سیاست داخلی چندبار در جریان بحث‌های کنگره به اقلیت‌ها، مایت‌ها و خطر ناسیونالیسم اشاره شد و چنین بنظر میرسد که این مسئله در داخل شوروی و دستگاه حزب کمونیست اهمیت بسزائی کسب نموده است.

در زمینه امور داخلی حزب در هر گزارش و نطقی که ارائه شد بر اصول صحیح مدیریت تکیه گردید و بدین دلیل است که بعضی از مفسرین تشکیل بیست و چهارمین کنگره حزب کمونیست شوروی را اجتماعی مرکب از تکنوکرات‌ها و مدیران حزبی نامیده‌اند تا پیشاهنگان طبقه کارگر^۱ ولیکن از نظر نباید دور داشت که همانطور که آمار نمایندگان نشان میدهد اکثریت در سازمان حزبی هنوز در دست «Apparatchiki» یعنی کارمندان حزبی است. این امر توجیه کننده احتیاط و محافظه کاری است که در سیاست حزبی بچشم می‌خورد.

۴ - از نظر اقتصادی شکی نیست که وقت عمده کنگره صرف بحث در این باره شد و مسائل اقتصادی بر دیگر مباحث اولویت داشتند. برژنف حتی در نطق سیاسی خود برای اقتصاد منزلت خاصی قائل شد و گزارش کاسیگین نیز به همین ترتیب بود. با آنکه در حوصله این مقاله نیست که درباره جنبه‌های کاملاً اقتصادی کنگره اظهار نظر شود معهذاً بطوریکه بنظر میرسد سعی شده است میان هواداران صنعتی شدن و هواخواهان ازدیاد مواد مصرفی حد وسطی اختیار شود و چنین حدی نیز میان طرفداران برنامه ریزی انضباطی و موافقان بازار آزاد سوسیالیستی رعایت شد و بار دیگر جنبه احتیاط و محافظه کاری غلبه نمود. در زمینه اقتصاد تکیه بر روی صنعت بود و به کشاورزی اشاره چندانی نشد و چنین بنظر می‌آید که با وجود تولید غله قابل توجه و افزایش ۸٪ این تولید^۲ که دلیل اصلی آن آب‌وهوای امسال بود هنوز مسئله عمده در گرفتاری اساسی اقتصادی شوروی کشاورزی است و بعد از ۴ سال حکومت سوسیالیستی برای این مشکل راه حل موفقیت آمیزی بدست نیامده است. آمار و ارقام مربوط به صنعت

۱ - Edmagramm - E. 130 - 28 Avril 1971

۲ - Le monde - 23 Fevrier 1971

فراوان است ولیکن درباره تولیدات کشاورزی و سطح زندگی کارگران فلاحی و گرفتاریهای موجود بطور خیلی مختصر اطلاعاتی داده شده گذشته از آن در پیش بینی هایی که برای ازدیاد حقوق و دستمزد و افزایش سرمایه گذاری شده است ب میزان زیادی بر کشاورزی تکیه شده است. بطوریکه قطع نامه نهایی کنگره نشان میدهد^۱ در زمینه اقتصادی و بدلیل اهمیتی که این موضوع در بیست و چهارمین کنگره حزب کمونیست داشته است ظاهراً سعی بر این است که با ایجاد تحولی در اصول مدیریت و اجرای یک برنامه سه ساله ای واقع بینانه هم بر مکانیزاسیون و صنعت جدید تکیه شود و هم با اجرای سیاستی محتاط و دور از افراط سطح رفاه و زندگی مردم بالا برده شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

---

۱ - از لحاظ سیاسی با قرائت قطع نامه بنظر نمیآید که در سیاست جدید احتیاط و محافظه کاری رهبران شوروی چه در زمینه امور داخلی و چه در مورد سیاست خارجی تغییری محسوس در سالهای آینده داده شود.